

Zbigniew Janczewski

Prawodawstwo Konferencji Episkopatu Polski i Prymasa w zakresie sakramentów uzdrowienia

---

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 41/3-4, 107-131

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. ZBIGNIEW JANCZEWSKI

PRAWODAWSTWO KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI I PRYMASA W ZAKRESIE SAKRAMENTÓW UZDROWIENIA

Spis treści: Wstęp. 1. Sakrament pokuty i pojednania – 1.1. Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania. 1.1.1. Spowiedź indywidualna. – 1.1.2. Rozgrzeszenie zbiorowe. – 1.1.3. Miejsce sprawowania sakramentu pokuty i pojednania. – 1.2. Szafarz sakramentu pokuty i pojednania. – 1.2.1. Uprawnienie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania. – 1.2.2. Czynności szarfarza przy sprawowaniu sakramentu pokuty i pojednania. – 1.3. Penitent – spowiedź dzieci przed I Komunią św. – 1.4. Odpusty. – 2. Namaszczenie chorych. – 2.1. Przygotowanie do przyjęcia sakramentu chorych. – 2.2. Sprawowanie sakramentu namaszczenia chorych. – Zakończenie.

Wstęp

Przez sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego człowiek otrzymuje nowe życie w Jezusie Chrystusie. To nowe życie dziecka Bożego często ulega osłabieniu, można je nawet utracić przez popełnienie grzechu ciężkiego. Jezus Chrystus, lekarz dusz i ciał ludzkich pragnął, by Kościół mocą Duch św. kontynuował Jego dzieło uzdrawiania i zbawiania. Dokonuje się to w sakramentach pokuty i namaszczenia chorych, nazywanych sakramentami uzdrowienia¹.

Znajdują się one także w optyce zainteresowań prawa kościelnego. Przepisy ich dotyczące można znaleźć w Kodeksach prawa kanonicznego z 1917 i 1983 roku oraz innych licznych dokumentach prawnych Stolicy Apostolskiej. Najwyższy prawodawca kościelny zezwolił również, aby niektóre kwestie w tej materii regulowane były przepisami Konferencji Biskupów, a także w Polsce (w latach 1945-1989), na podstawie nadzwyczajnych uprawnień, prawodawstwem prymasów². Artykuł ten

¹ Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 1994, nr 1420-1421.

² Szerzej na ten temat w: Z. Janczewski, *Uprawnienia Konferencji Biskupów w zakresie prawa o sakramentach św.*, Prawo Kanoniczne 40/1997/ nr 1-2, s. 103-114; Z. Janczewski, *Prerogatywy prymasów Polski*, Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne, 31/1998/ s. 81-92.

omawia przepisy dotyczące sakramentu pokuty i pojednania oraz sakramentu chorych, wydane przez Konferencję Episkopatu Polski i prymasa kard. Stefana Wyszyńskiego (tylko on zajmował się interesującą nas tutaj kwestią), ukazując je na tle prawodawstwa powszechnego. Przejęty z KPK 1983 układ materiału zawiera podobnie jak kodeks kwestie dotyczące odpustów, które ze swej natury łączą się niejako z pokutą.

1. Sakrament pokuty i pojednania

Aby po popełnieniu grzechu ciężkiego chrześcijanin mógł ponownie stać się dzieckiem Bożym, musi przystąpić do sakramentu pokuty i pojednania, czyli udać się do spowiedzi. W jej trakcie wyznaje on uprawnionemu szafarzowi grzechy, wyraża za nie żal i postanawia poprawę. Przez rozgrzeszenie udzielone przez tegoż szafarza otrzymuje od Boga odpuszczenie grzechów popełnionych po chrzcie, dostępując pojednania zarówno ze Stwórcą, jak i z całym Kościołem. (KPK 1983 kan. 959).

1.1. Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania

Sposób, w jaki w historii Kościoła sprawowano ten sakrament ulegał licznym przeobrażeniom. Przez kilka wieków za szczególnie ciężkie grzechy odbywało się długotrwałą pokutę publiczną, która z czasem stała się zastąpiona „prywatną”³, co otworzyło wiernym drogę do częstego i regularnego przystępowania do spowiedzi. Obecnie spowiedź ma zasadniczo formę indywidualnego spotkania penitenta ze spowiednikiem, chociaż jest również możliwa forma, przy stosowaniu której, szafarz sakramentu udziela rozgrzeszenia zbiorowego.

1.1.1. Spowiedź indywidualna

Spowiedź indywidualna to wyznanie przez poszczególnych wiernych przed upoważnionym kapłanem wszystkich grzechów ciężkich popełnionych po chrzcie, a dotąd nie odpuszczonych. (KPK 1983 kan. 960 i 989).

W pierwszych wiekach Kościoła chrześcijanie wyznawali swoje grzechy sekretnie, otrzymując rozgrzeszenie indywidualne dopiero po odprawieniu

---

³ T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II, t. II, Lud Boży jego nauce i uświęcenie*, Olsztyn 1986, s. 405.

pokuty⁴. Praktyka spowiedzi indywidualnej istniała więc od bardzo dawna. Sobór Trydencki (1545-1563) postanowił, że spowiednicy mogą rozgrzeszać jedynie poszczególne osoby po przyjęciu od nich szczegółowego i całościowego wyznania grzechów ciężkich popełnionych po chrzcie, a nie odpuszczonych jeszcze wprost w sakramencie pokuty. Konieczność ich wyznania wraz z podaniem rodzaju i liczby oraz okoliczności zmieniających naturę grzechu jest uważana za nakaz pozytywnego prawa Bożego⁵.

KPK 1917, podobnie jak uchwały Soboru Trydenckiego, zawierał przepisy dotyczące jedynie spowiedzi indywidualnej (kan. 901).

Według KPK 1983 zwyczajnym sposobem pojednania z Bogiem i Kościołem jest spowiedź indywidualna i integralna oraz rozgrzeszenie. Tylko w ten sposób w zwykłych warunkach wierny może dostąpić pojednania (kan. 960). Spowiedź wymaga bowiem od penitenta woli otwarcia się przed spowiednikiem⁶.

W roku 1981 ukazały się *Obrzędy Pokuty dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*⁷ w *Uwagach wstępnych* Kongregacji Spraw Kultu Bożego zamieszczonych w *Obrzędach* znalazł się punkt opracowany przez Konferencję Episkopatu Polski, noszący tytuł: *Sprawowanie Sakramentu Pokuty w Polsce*. Na mocy uprawnień zawartych w numerze 38 *Uwag wstępnych* Konferencja Episkopatu stwierdza między innymi, że zwyczajnym sposobem sprawowania sakramentu pokuty jest spowiedź indywidualna. W diecezjach polskich nie ma potrzeby stosowania obrzędu pojednania wielu penitentów z ogólną spowiedzią i rozgrzeszeniem, ponieważ każdy wierny przy dobrej woli może skorzystać z łaski pojednania przez spowiedź indywidualną⁸.

1.1.2. Rozgrzeszenie zbiorowe

W pierwszych wiekach chrześcijaństwa niektórzy z wiernych po popełnieniu grzechów szczególnie ciężkich wyznawali je sekretnie, otrzy-

---

⁴ M. Pastuszek, *Równoczesne rozgrzeszenie wielu penitentów bez uprzedniej ich spowiedzi indywidualnej*, *Prawo Kanoniczne* 31/1988/ nr 1-2, s. 54

⁵ Scss. XIV, c. 5, COD, s. 682; Por. P. Hemperek, *Ogólna absolucja sakramentalna*, *Roczniki Teologiczno Kanoniczne* 21/1974/ z. 5, s. 67; J. Bernhard, *Le sacrement de penitence au Concile de Trente*, *Revue de Droit Canonique* 34/1984/ s. 249-273.

⁶ P. Hemperek, *Sakrament pokuty*, w: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r.* Nauczycielskie zadanie Kościoła. Uświęcające zadanie Kościoła, T. III, Lublin 1986, s. 151; J.T., Martin de Agar, *Le celebracion del Sacramento de la penitencia. Aspectos canonicos*, *Revista Española de Derecho Canonico* 48/1991/ nr 130, s. 24-25.

⁷ *Obrzędy pokuty dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1981.

⁸ Tamże, nr 38*, a.c, s. 34-35.

mując od przełożonych gmin pokutę publiczną. Po upływie czasu przeznaczanego na pokutę w Wielki Czwartek lub Wielką Sobotę następowało pojednanie pokutników z miejscową wspólnotą Kościoła.

Biskup wprowadzał ich procesjonalnie do świątyni, gdzie celebrował na nich rękę odmawiając specjalne modlitwy, w których zawierało się zbiorowe rozgrzeszenie, mające formę modlitwy wstawienniczej⁹.

W V-VI wieku zanikła surowa pokuta publiczna. Zamiast dawnego, zwykle jednorazowego odpuszczenia grzechów od VIII w. zaczęto stosować wielokrotne darowanie win przed każdą Komunią św¹⁰. Jednakże w niektórych rejonach Kościoła pokuta publiczna wyznaczana za grzechy ciężkie utrzymała się przez całe średniowiecze¹¹.

Od XI-XII w. rozpowszechnił się także zwyczaj udzielania zbiorowego rozgrzeszenia rycerzom przed bitwą¹².

W czasie I wojny światowej Stolica Apostolska postanowiła zezwolić na korzystanie z możliwości zbiorowego rozgrzeszenia żołnierzom powołanym na front, jeżeli wysłuchanie ich grzechów było niemożliwe¹³, a nieco później wszystkim żołnierzom zmobilizowanym, zagrożonym niebezpieczeństwem śmierci¹⁴.

W czasie trwania II wojny światowej, gdy ponownie zaistniały nadzwyczajne warunki, papież Pius XII zezwolił na rozgrzeszenie zbiorowe nie tylko żołnierzy, ale i całych grup ludności cywilnej, zagrożonej niebezpieczeństwem śmierci z powodu bombardowania¹⁵.

W 1944 r. Święta Penitencjaria rozszerzyła możliwość jednoczesnego rozgrzeszenia wielu penitentów nawet do przypadku, gdy nie byli oni w niebezpieczeństwie śmierci, o ile zachodziła potrzeba odpuszczenia grzechów, ponieważ w przeciwnym razie przez dłuższy czas musieliby pozostawać bez łaski sakramentu pokuty¹⁶.

⁹ B. Mokrzycki, *Kościół w oczyszczeniu*, Warszawa 1986, s. 41; W. Schenk, *Liturgia sakramentów św. cz. II*, Lublin 1964, s. 24.

¹⁰ B. Poschman, *Penitence et Onction des malades*, Paris 1966, s. 127.

¹¹ W. Schenk, *Rozgrzeszenie zbiorowe w praktyce Kościoła na Zachodzie i w Polsce do 1975 r.*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 29/1976/ nr 2-3, s. 130.

¹² Tamże, s. 133.

¹³ Sacra Penitentiaria Apostolica, *Decretum Proposito huic*, 6.02.1915, AAS 7/1915/, s.72.

¹⁴ Sacra Penitentiaria Apostolica, *Decretum Proposito huic* (dekret zaczynał się tymi samymi słowami co poprzedni), 29.05.1915, AAS 7/1915/ s. 282.

¹⁵ Pius XII, *Adhortatio Apostolica Aseris commoti*, 8.12.1939, AAS 31/1939/ s. 697-701.

¹⁶ Sacra Penitentiaria Apostolica, *Instructio circa sacramentalem absolutionem generali modo pluribus impertiendam, „Ut dubia”*, 25.03.1944, AAS 36/1944/ s. 155-156.

Dnia 16.06.1972 r. Kongregacja Nauki Wiary wydała Normy pastoralne zaczynające się od słów *Sacramentum Penitentiae*¹⁷.

Normy zezwalały, aby w przypadku poważnej konieczności udzielać równoczesnego rozgrzeszenia wielu penitentów. Osąd czy istniała poważna konieczność należał do miejscowego ordynariusza. Warunki takiego rozgrzeszenia musiał on przekonsultować z innymi członkami Konferencji Biskupów. Jeżeli proboszcz stwierdził, że zachodzą warunki wystarczające do rozgrzeszenia zbiorowego, prosił o decyzję miejscowego ordynariusza, jeśli zaś było to niemożliwe, mógł rozgrzeszać i po tym dopiero powiadomić ordynariusza. Wierny, który przyjął rozgrzeszenie równocześnie z innymi osobami, musiał przystąpić do indywidualnej spowiedzi przed następnym przyjęciem rozgrzeszenia zbiorowego¹⁸.

Kilka miesięcy po ukazaniu się norm pastoralnych Kongregacji Nauki Wiary wydano *Wskazania duszpasterskie Episkopatu Polski o nabożeństwach*¹⁹, w których w punkcie 4 zatytułowanym *Sakramenty św. i sakramentalia*, znalazły się także dyspozycje dotyczące równoczesnego rozgrzeszenia wielu penitentów.

Wskazania zwracają uwagę na wielkie poczucie ducha pokuty u wiernych, o czym świadczą koleжки pańników, wyczekujących cierpliwie przed konfesjonalami z okazji Wielkiego Postu, Adwentu, misji św., rekolekcji, pielgrzymek i różnych uroczystości. Człowiek dzisiejszy potrzebuje sakramentu pokuty w formie indywidualnej pomocy, porady i pocieszenia. Stąd też absolucja generalna dozwolona jest in casus *estremae necessitatis*, na wojnie, albo też w obliczu nadchodzącej wielkiej katastrofy. Nie wolno dopuszczać wiernych do Komunii św. bez spowiedzi, tłumacząc im, że nie mają grzechu ciężkiego. Wskazania o nabożeństwach nawiązują do rozporządzeń Stolicy Apostolskiej z 1939, 1944 i 1972 roku, regulujących sprawę równoczesnego rozgrzeszenia wielu penitentów i przypominają, iż w innych niż podane przypadki nie wolno udzielać absolucji generalnej²⁰.

¹⁷ Sacra Congregatio pro Doctrina Fidei. *Normae pastorales circa absolutionem sacramentalem generali modo impertiendam „Sacramentum Poenitentiae”*, 16.06.1972, AAS 64/1972 s. 5120-514.

¹⁸ Tamże, nr 5; M. Pastuszko, *Równoczesne rozgrzeszenie wielu penitentów...*, s. 84; J.A., Fuentes, „*Criterios acordados con los demas miembros de la Conferencia episcopal sobre las absoluciones colectivas*”, *Ius Canonicum* 56/1988/ s. 524-526

¹⁹ *Wskazania duszpasterskie Episkopatu Polski o nabożeństwach*, 30.10.1972, *Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej* 27/1972/ nr 12, s. 271-277.

²⁰ Tamże, s. 275-276.

W dokumencie Konferencji Episkopatu Polski zatytułowanym *Sprawowanie sakramentu pokuty w Polsce*, znajdującym się w *Obrzędach Pokuty dostosowanych do zwyczajów diecezji polskich z 1981 roku* znalazły się także dyspozycje mówiące o rozgrzeszeniu ogólnym wielu penitentów²¹. Stwierdza on najpierw, że kapłan może udzielić takiego rozgrzeszenia tylko wtedy, gdy indywidualna spowiedź jest niemożliwa, mianowicie:

- a) w niebezpieczeństwie śmierci,
- b) penitentom innej narodowości przebywającym w Polsce, z którymi nie można się porozumieć z powodu braku znajomości języka.

Spowiedź ogólna nie zwalnia od obowiązku indywidualnego wyznania grzechów ciężkich.

Uwagi wstępne obrzędu pokuty, wydane przez Kongregację Spraw Kultu Bożego stwierdzają, że do biskupa diecezjalnego należy ustalenie, po uzgodnieniu z innymi członkami Konferencji Biskupów, kiedy wolno udzielać ogólnego rozgrzeszenia sakramentalnego²². Jak widzimy Konferencja Episkopatu Polski ustaliła dwa takie warunki zamieszczając je w *Obrzędach pokuty z 1981 r.*

KPK 1983 r. na nowo uporządkował interesujące nas zagadnienie. Kan 961 par. 1 postanawia, że warunkami od istnienia których zależy obecnie możliwość udzielenia rozgrzeszenia zbiorowego są:

- a) niebezpieczeństwo śmierci i nie ma kapłanów do udzielenia indywidualnego rozgrzeszenia wszystkim zagrożonym śmiercią,
- b) poważna konieczność.

Poważna konieczność zachodzi, gdy:

- a) nie ma wystarczającej liczby kapłanów, by mogli należycie wyspowiadać indywidualnie wszystkich penitentów zgłaszających się do spowiedzi,
- b) niemożliwość przyjęcia sakramentu pokuty będzie powodowała u penitentów długotrwałą szkodę duchową z powodu braku łaski uświęcającej lub niemożliwości przyjęcia Eucharystii,
- c) brak możliwości wyspowiedania i w konsekwencji długotrwała szkoda wiernych nie wynikająca z winy samych penitentów.

Napływ wiernych na uroczystości religijne nie jest okolicznością umożliwiającą zbiorowe rozgrzeszenie²³. Istnienie poważnej konieczno-

²¹ *Sprawowanie sakramentu pokuty w Polsce*, w: *Obrzędy pokuty dostosowanc...* nr 38^c, s. 35

²² *Uwagi wstępne*, w: *Obrzędy pokuty dostosowanc...*, nr 39, s. 35

²³ M. Pastuszko, *Równoczesne rozgrzeszenie wielu penitentów...*, s. 65-68

ści określa biskup diecezjalny w oparciu o kryteria uzgodnione przez niego z pozostałymi biskupami tej samej Konferencji Biskupów (kan. 961 par. 1-2).

Kan 962 domaga się od wiernych, którzy mają zamiar przyjmując zbiorowe rozgrzeszenie, spełnienia dwóch warunków:

- a) mają być dysponowani tak jak do przyjęcia indywidualnego rozgrzeszenia,
- b) muszą postanowić, że jak najrychlej wyznają indywidualnie grzechy ciężkie odpuszczone przy rozgrzeszeniu zbiorowym.

Jak już zostało wspomniane, wydanie osądu, czy zachodzą warunki wymagane do zaistnienia poważnej konieczności należy do biskupa diecezjalnego, który ma wziąć pod uwagę kryteria uzgodnione z pozostałymi członkami Konferencji Episkopatu. Jedno z takich kryteriów, zamieszczone w omówionym dokumencie Konferencji Episkopatu Polski z 1981 r. pozostaje nadal aktualne. Chodzi tu o możliwość udzielania absencji generalnej obcokrajowcom przebywającym w Polsce, z którymi nie można się porozumieć z powodu braku znajomości języka. Oczywiście muszą zostać spełnione pozostałe wymogi poważnej konieczności zawarte w kan. 961 par. 1, n. 2.

1.1.3. Miejsce sprawowania sakramentu pokuty i pojednania

Tradycyjnie, miejscem sprawowania sakramentu pokuty i pojednania w Kościele rzymsko-katolickim jest konfesjonał. Pojawił się w świątyniach Mediolanu po Soborze Trydenckim (1545-1563), w wyniku zarządzenia wydanego przez kardynała Karola Boromeusza. Praktykę korzystania z konfesjonałów w całym Kościele polecił stosować papież Paweł V (1605-1621) w roku 1614²⁴.

KPK 1917 postanawiał, że miejscem właściwym do słuchania spowiedzi jest kościół lub kaplica publiczna bądź półpubliczna. Spowiedź powinna się odbywać w konfesjonale zaopatrzonym w kratki. Mężczyzn można spowiadać nawet w mieszkaniu, natomiast kobiety wyłącznie w konfesjonale, za wyjątkiem choroby lub innej rzeczywistej potrzeby, z zachowaniem środków ostrożności określonych przez ordynariusza. (kan. 908-910).

---

²⁴ *Rituale Romanum Pauli V Pontificis Maximi iussu editum, Coloniae Agrippinae 1640.* Korzystałem z tego wydania; por. M. Pastuszko, *Równoczesne rozgrzeszenie wielu penitentów...*, s. 58.

Omawiany już wcześniej dokument Konferencji Episkopatu Polski noszący tytuł *Sprawowanie sakramentu pokuty w Polsce*, zamieszczony w *Obrzędach Pokuty dostosowanych do zwyczajów diecezji polskich* z 1981 r. określa także miejsce przyjmowania spowiedzi. Stwierdza, iż miejscem indywidualnej spowiedzi są w Polsce konfesjonały ustawione w kościołach, kaplicach i tych pomieszczeniach, w których miejscowy ordynariusz pozwala odprawiać Mszę św. (np. w punktach katechetycznych). W wypadkach konieczności kapłan posiadający jurysdykcję może ważnie i godziwie wysłuchać spowiedzi i udzielić rozgrzeszenia w każdym miejscu²⁵.

Przepis ten jest zgodny z późniejszym postanowieniem kan. 964 par. 1 KPK 1983, który stwierdza, że miejscem przyjmowania sakramentu pokuty jest kościół lub kaplica. Szczegółowe normy odnośnie konfesjonału mają być ustalone przez Konferencję Biskupów, kodeks zastrzega jednak, że konfesjonały zawsze powinny być ustawione w miejscu widocznym, a także posiadać kratę między penitentem, a spowiednikiem, by wierni mogli z nich swobodnie korzystać (kan. 964 par. 2). Spowiedzi nie należy przyjmować poza konfesjonałem, chyba, że istnieje uzasadniona przyczyna (kan. 964 par. 3)²⁶.

Konfesjonały jako sprzęt zdecydowanie użytkowy nie koniecznie muszą być dziełami sztuki, natomiast winny być tak skonstruowane, aby dobrze służyły spowiednikom oraz wiernym. Ważną sprawą jest także ich lokalizacja w kościele: należy je umieszczać w miejscach widocznych, a równocześnie maksymalnie dyskretnych²⁷.

1.2. Szafarz sakramentu pokuty i pojednania

Osobą przebaczącą grzechy jest sam Bóg (MK, 2,7). Posłał On swojego syna Jezusa Chrystusa posiadającego władzę odpuszczania grzechów na ziemię, aby doprowadził do pojednania grzesznych ludzi ze Stwórcą. Przed swoim wniebowstąpieniem Jezus Chrystus powierzył wykonywanie tej władzy Apostołom (2 Kor 5,18). Dzisiaj szafarzami sakramentu pokuty są ich następcy, biskupi i kapłani (KPK 1983 kan. 959, 965).

---

²⁵ *Sprawowanie sakramentu pokuty w Polsce...*, nr 38* b, s. 34.

²⁶ J.T., Martin de Agar, dz. cyt., s. 25-28.

²⁷ J.G. Dębski, *O konfesjonale inacej*, Wrocławskie Wiadomości Kościelne, 39/1986/ nr 6-12, s. 265 i 267

1.2.1. Uprawnienie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania

Już od średniowiecza i Soboru Trydenckiego (1545-1563) do ważności absolucji sakramentalnej Kościół wymagał, aby szafarz prócz władzy święceń miał władzę jurysdykcji w stosunku do penitenta²⁸.

Podobnie według KPK 1917 do ważności rozgrzeszenia konieczne było posiadanie święceń kapłańskich oraz jurysdykcji nad penitentami: zwyczajnej na mocy prawa lub delegowanej przez upoważnionego do tego zwierzchnika kościelnego (kan. 871 i 872). W przypadku prezerbitów jurysdykcja posiadała charakter terytorialny, tzn. wiernych, którzy nie należeli do parafii lub diecezji spowiadającego, można było spowiadać jedynie na terytorium własnej diecezji czy parafii (KPK 1917 kan. 873 i 881).

Z dokumentów prawnych Kościoła w Polsce jurysdykcją do spowiadania zajmuje się między innymi *Uchwała Plenarnej Konferencji Episkopatu Polski w sprawie odprawiania Mszy św. i jurysdykcji na Jasnej Górze w dniach głównych uroczystości milenijnych z 1966 roku*²⁹.

Dokument ten udziela jurysdykcji na cały kraj wszystkim kapłanom w dniach 2, 3 i 4 maja 1966 roku udających się na Jasną Górę, aby mogli spowiadać wiernych w kościołach, wszędzie w drodze, o ile posiadają jurysdykcję własnego ordynariusza.

Ponieważ Konferencja Episkopatu Polski jako taka nie posiadała władzy udzielania kapłanom jurysdykcji na terytorium całego kraju, wydaje się, że Uchwała powyższa nie posiadała mocy prawnej. Jednakże można przypuszczać, że biskupi poszczególnych diecezji wraz z biskupem częstochowskim dali przyzwolenie na takie rozwiązanie, czyli de facto udzielili jurysdykcji kapłanom, którzy będąc w drodze na Jasną Górę w wymienionych dniach spowiadali jakichkolwiek wiernych na terytoriach diecezji tychże biskupów.

Drugim dokumentem dotyczącym jurysdykcji, wydanym dla Kościoła w Polsce, jest Dekret prymasa, kard. Stefana Wyszyńskiego z 1967 roku³⁰. Prymas, przychylając się do prośby biskupa Herberta Bednorza,

---

²⁸ Sess. XIV, c. 7, COD, s. 683; M. Pastuszko, *Uprawnienie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania* (kanony 966-975 i kan. 144 paragr. 1-2), *Prawo Kanoniczne* 37/1994/ nr 4-4, s. 194-196.

²⁹ *Uchwała Plenarnej Konferencji Episkopatu w sprawie odprawiania Mszy św. na Jasnej Górze w dniach głównych uroczystości milenijnych*, 16.02.1966, N. 603/66/P, *Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie* 48/1966/ nr 4, s.83.

³⁰ S. Wyszyński, *Dekret. Udzielenie duszpasterzom głuchoniemych jurysdykcji do spowiadania na terenie całej Polski*, 15.04.1967, N. 1253/67/P.-ad.Nr VHIV-271/67, *Orgdownik Diecezji Chełmińskiej*, 18/1967/ nr 6-8, s. 169.

opiekuna Apostolstwa Głuchoniemych przy Duszpasterskiej Komisji Episkopatu, na mocy posiadanych szczególnych uprawnień, udziela jurysdykcji kapłanom sprawującym duszpasterstwo głuchoniemych. Jurysdykcja ta może być wykonywana na całym terytorium Polski, z zachowaniem wszystkich stosowanych przepisów. Dekret tracił swoją ważność po upływie trzech lat. Dokument ten posiadał moc prawną na podstawie szczególnych uprawnień kard. Wyszyńskiego, otrzymanych od Stolicy Apostolskiej, dzięki którym mógł on udzielać jurysdykcji w całym kraju, podobnie jak papież miał prawo to czynić w całym Kościele.

KPK 1983 nie wymaga już od spowiednika posiadania władzy rządzenia czyli jurysdykcji, lecz uprawnienia do spowiadania, stąd też termin „jurysdykcja” używany od średniowiecza i Soboru Trydenckiego został zastąpiony terminem „*facultas*”, oznaczającym uprawnienie. Uprawnienie do spowiadania kapłan otrzymuje w dalszym ciągu mocą samego prawa lub też przez specjalny akt udzielenia ze strony kompetentnej władzy zgodnie z kan. 969 (kan. 966 par. 2). Prawo kościelne przyznaje omawiane uprawnienie zasadniczo tym, którzy otrzymują określony urząd. Osoby, mające habitualne uprawnienie do spowiadania na mocy urzędu lub udzielenia go przez ordynariusza miejsca inkardynacji, lub miejsca stałego zamieszkania, mogą z niego korzystać wszędzie, o ile w poszczególnym przypadku nie sprzeciwia się temu jakiś ordynariusz miejsca (kan. 967 par. 2). Przez uprawnienie habitualne należy rozumieć takie, które nie ogranicza się do poszczególnych przypadków, określonych indywidualnie³¹. Kapłan posiadający uprawnienie do spowiadania na mocy kan. 967, może udzielać sakramentu pokuty i pojednania w całym Kościele. Nie ma on już obowiązku zwracania się do biskupa czy kurii o jurysdykcję do spowiadania poza własną diecezją, jednakże zanim wejdzie do konfesjonału wypada, aby przedstawił się miejscowemu proboszczowi³².

Nie istnieje więc także potrzeba wydawania uprawnienia do spowiadania kapłanom zajmującym się duszpasterstwem głuchoniemych, albo księżom udającym się do jakiegoś sanktuarium na ogólnopolskie obchody religijne, ponieważ posiadając uprawnienie do spowiadania mogą spowiadać osoby głuchonieme, pielgrzymów i innych penitentów w całym Kościele, nawet poza granicami Polski.

---

³¹ Z. Janczewski, *Upoważnienie do spowiadania w sprawowaniu sakramentu pokuty i pojednania*, *Wiadomości Diecezjalne* 57/1989/ nr 10, s. 393-394.

³² M. Pastuszko, *Uprawnienie do spowiadania wynikające z prawa (kan. 967)*, *Prawo Kanoniczne* 34/1991/ nr 4-3, s. 128.

1.2.2. Czynności szafarza przy sprawowaniu sakramentu pokuty i pojednania

Każdy spowiednik musi pamiętać o tym, że w czasie spowiedzi staje się lekarzem, sędzią i ojcem duchownym oraz, że jako szafarz Boskiej sprawiedliwości i miłosierdzia ma dbać zarówno o chwałę Boga jak i o zbawienie dusz³³. Winien też wiernie stosować się do nauki Kościoła oraz norm wydanych przez kompetentną władzę (KPK 1983 kan. 978). Czynnościami szafarza, które wykonuje on w trakcie sprawowania sakramentu pokuty i pojednania przy spowiedzi małżonków zajmuje się obszerny dokument Konferencji Episkopatu Polski z 1971 roku, zatytułowany: *Wskazania dla spowiedników w zakresie spowiedzi małżonków*³⁴. Podane w nim wskazania mają między innymi na celu wprowadzenie jednolitej praktyki wśród spowiedników.

Należyte wypełnienie trudnego zadania sprawowania sakramentu pokuty wymaga zastosowania wszystkich możliwych środków, mogących ułatwić spowiedź, czyniąc ją owocniejszą dla penitenta. Ważne jest więc aby na spowiedź zarezerwować dostateczną ilość czasu, potrzebną do jej gruntownego odbycia, ustalenia rzeczywistego stanu sumienia penitentów i udzielenia koniecznych pouczeń. Trzeba na to zwrócić szczególną uwagę przy organizowaniu spowiedzi rekolekcyjnych, misyjnych i związanych z okresem wielkanocnym. Podczas odbywania spowiedzi konieczne jest też zapewnienie odpowiedniej ciszy i dyskrecji, ponieważ ich brak może całkowicie przekreślić wartość tego sakramentu, wymagającego często dłuższego wyznania ze strony penitenta i jego dialogu ze spowiednikiem³⁵.

Do obowiązków spowiednika należy między innymi stawianie penitentowi odpowiednich pytań odnoszących się do szczegółów koniecznych dla osiągnięcia integralności, czyli zupełności wyznania win, jak i do spraw któ-

---

³³ Kongregacja Świętego Oficjum wydała dnia 22.11.1922 r. *Instrukcję w sprawie zachowania się spowiednika wobec nadużyć w małżeństwie*, z 16.05.1946 r. *instrukcję dotyczącą grzechów przeciwko szóstemu przykazaniu*. Instrukcje te nie zostały ogłoszone w AAS; F. Bączkiewicz – J. Baron – W. Stawinoga, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. II, wyd. 3, Opole 1958, s. 47.

³⁴ *Wskazania dla spowiedników w zakresie spowiedzi małżonków*, 26.01.1971, Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie 61/1971/ nr 3, s. 65-74; Dokument powstał z inicjatywy biskupów. Stolica Apostolska nie zobligowała Konferencji Biskupów do wydania tego rodzaju wskazań. Stąd też, jak to określa już sam jego tytuł, ma on charakter wskazań czy też przypomnienia i pouczenia skierowanego do spowiedników, aby ich posługa była sprawowana godziwie i owocnie.

³⁵ Tamże, s. 69

rych znajomość jest konieczna dla wyrobienia sobie sądu o istnieniu u penitenta usposobienia koniecznego do godziwego oraz ważnego przyjęcia sakramentu pokuty. W stawianiu pytań powinien postępować roztropnie i dyskretnie, uwzględniając stan i wiek penitenta, powstrzymując się od pytania o nazwisko współnika w grzechu (KPK 1983 kan. 979). W wypadku spowiedzi małżonków, często istnieje obowiązek postawienia pytań dotyczących zwłaszcza wykroczeń antykoncepcyjnych. Ma to miejsce w wypadkach, w których zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że penitent takie wykroczenia popełniał, chociaż sam się z nich nie oskarża.

Obowiązek stawiania pytań winien być spełniony nawet wtedy, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że penitent nie przyjmie przedstawionych mu norm etyki małżeńskiej i zaniecha odtąd nie tylko spowiedzi, ale i życia religijnego w ogóle³⁶.

Spowiednik w osądzaniu winy penitentów powinien odróżniać obiektywną ocenę zła moralnego określonych wykroczeń, od faktycznie zaciągniętej winy. Osąd musi obejmować autentyczne nawrócenie penitenta, wyrażające się w szczerym żalu i wystarczająco mocnym postanowieniu poprawy.

W poszczególnych wypadkach ocena żalu i woli poprawy nie jest łatwa. Przy popełnianiu tych samych grzechów ciężkich trzeba wymagać, by wyznający je miał postanowienie uczynienia wszystkiego, co pozostaje w jego mocy, aby zerwać z grzechem. Trudności właściwej oceny stanu penitenta nie uzasadnia jednak działania na niekorzyść tego, który się spowiada³⁷.

Szczególnie wnikliwie należy potraktować penitentów, będących recydywistami formalnymi, którzy po ostatnich spowiedziach nie zastosowali żadnych zalecanych im środków i powrócili do tych samych nadużyć moralnych w zakresie życia małżeńskiego. Spowiednik musi u nich spowodować przyjęcie katolickich norm etyki małżeńskiej i uznanie ich za swoje, a także skłonić do szerszego przyjęcia podanych im przez siebie środków poprawy i do szczerego zaangażowania się w ich zastosowanie.

Inna kategoria penitentów, wymagająca odpowiedniego postępowania spowiednika to nałogowcy, popełniający grzechy właściwie bez walki, głębszej refleksji i wyraźnego zaangażowania woli. Spowiednik powinien pomagać im w stopniowym wydzwignięciu się z nałogu, przez stałą zachętę do wytrwałości, zachowując wielką cierpliwość i dobroć³⁸.

---

³⁶ Tamże, s. 70-71.

³⁷ P. Hemperck, *Sakrament pokuty...*, s. 162.

³⁸ *Wskazania dla spowiedników...*, s. 71-72.

Ważnym obowiązkiem spowiednika jest właściwe pouczenie penitenta. Jego treścią musi być nie tylko przedstawienie samych norm etycznych w tej dziedzinie i ciężkości grzechów małżeńskich, ale także uzasadnienie etyki chrześcijańskiej w zakresie życia małżeńskiego. Gdy zachodzi taka potrzeba, należy skierować penitenta do poradni małżeńskiej, gdzie otrzyma konkretną pomoc i radę³⁹.

Integralną częścią sprawowania sakramentu pokuty i pojednania jest wyznaczenie penitentowi zadośćuczynienia. Powinno ono być stosowne do rodzaju i liczby grzechów, z uwzględnieniem jednak sytuacji penitenta (KPK 1983 kan. 981). Spowiednik przy nakładaniu pokuty musi mieć na uwadze, aby:

- a) była ona możliwa do wypełnienia,
- b) posiadała charakter leczniczy,
- c) została konkretnie określona,
- d) angażowała penitenta⁴⁰.

Jeżeli spowiednik nie ma wątpliwości co do dyspozycji penitenta, a ten prosi o rozgrzeszenie, rozgrzeszenia nie należy odmawiać ani odkładać (KPK 1983 kan. 980). W przypadku zaś, gdy pomimo starań spowiednika penitent nie zdobywa się na rzeczywistą, dobrą dyspozycję, wystarczającą do udzielenia mu rozgrzeszenia, spowiednik staje przed koniecznością odmówienia absolucji, a dokładniej mówiąc, odłożenia jej do chwili, gdy penitent powróci do konfesjonatu z prawdziwym żalem za grzechy i właściwym postanowieniem poprawy. Odmowa rozgrzeszenia nie może zrazić penitenta do sakramentu pokuty, a tym bardziej do całości życia religijnego. Spowiednik musi się więc starać o doprowadzenie penitenta do zrozumienia, że Bóg zawsze jest gotów odpuścić grzechy, gdy tylko istnieje ze strony człowieka prawdziwy żal za swoje złe czyny i wola poprawy⁴¹.

1.3. Penitent – spowiedź dzieci przed I Komunią św.

Do XIII wieku Eucharystia była udzielana dzieciom po chrzcie, a więc do sakramentu pokuty i pojednania przystępowało się później. Od Soboru Laterańskiego IV (1215) kolejność ta uległa zmianie: najpierw przyj-

³⁹ Tamże, s. 72-73.

⁴⁰ E. Szałfarowski, *Pokuta sakramentalna na tle pokutnej praktyki Kościoła*, Kielecki Przegląd Diecezjalny 47/1972/ nr 5, s. 223-224.

⁴¹ *Wskazania dla spowiedników...*, s. 73-74.

mowano chrzest, potem przystępowano do spowiedzi, a na końcu do Komunii św.⁴².

W 1910 r. Kongregacja Sakramentów wydała Dekret *Quam singulari*⁴³, który wraz z przepisami KPK 1917 wytworzył wspólną praktykę, na podstawie której dzieci przystępują pierwszy raz do sakramentu pokuty i pojednania wcześniej niż do pierwszej Komunii św.⁴⁴.

Po zakończeniu Soboru Watykańskiego II w Ameryce i niektórych krajach Europy zachodniej pojawiła się także odmienna praktyka. Zaczęto dopuszczać do pierwszej Komunii dzieci bez spowiedzi, do której przystępowały dopiero parę lat później, wychodząc z założenia, że skoro chrześcijanin ma obowiązek pójść do spowiedzi po popełnieniu grzechu ciężkiego, a siedmioletnie dzieci nie są w stanie takiego grzechu popełnić, nie muszą się spowiadać przed przyjęciem Eucharystii⁴⁵. Stolica Apostolska widząc takie praktyki stanowczo im się sprzeciwiła. Zarówno Dyrektorium katechetyczne z 1971 r.⁴⁶, jak i Deklaracja *Sanctus pontifex* z 1973 r.⁴⁷ zwracają uwagę, że przed przystąpieniem do pierwszej Komunii św. dzieci powinny odbyć spowiedź.

W 1972 r. Konferencja Episkopatu Polski wydała *Wskazania duszpasterskie o nabożeństwach*⁴⁸, które zajmują się między innymi problemem spowiedzi dzieci przystępujących po raz pierwszy do Eucharystii.

W punkcie czwartym dokument stwierdza, że w ostatnim czasie pod wpływem naśladowania pewnych eksperymentów zagranicznych, niektórzy duszpasterze na własną rękę zlikwidowali zwyczaj przystępowania do spowiedzi dzieci idących do pierwszej Komunii.

Duszpasterze ci argumentują swoją praktykę twierdzeniem, że spowiedź takich dzieci nie jest konieczna, ponieważ nie popełniają one jeszcze grzechów. Postępowanie takie jest błędne i niedopuszczalne, ponie-

---

⁴² J.H. Provost, *The reception of first penance*, *The Jurist* 47/1987/ nr 2, s. 302-303.

⁴³ Sacra Congregatio de Sacramentis, *Decretum „Quam singulari”*, 8.08.1910, AAS 2/1910/ s. 577-583.

⁴⁴ J.H. Provost, dz. cyt., s. 31.

⁴⁵ Tamże, s. 312-313; R.P. O' Neill, M.A. Donovan, *Psychological development and the Concept of Mortal Sin*, *Insight* 4/1965/ s. 1-7; F.J. Buckley, *Children and God: Communion, Confession and Confirmation*, Denville 1973, s. 59-60.

⁴⁶ Sacra Congregatio pro Clericis, *Directorium Cateheticum Generale*, 11.08.1971, AAS 64/1972/ s. 174.

⁴⁷ Sacra Congregatio de Disciplina Sacramentorum et Sacra Congregatio pro Clericis, *Declaratio „Sanctus Pontifex”*, 24.05.1973, AAS 65/1973/ s. 410.

⁴⁸ *Wskazania duszpasterskie Episkopatu Polski o nabożeństwach*, 30.10.1972, *Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej* 25/1972/ nr 12, s. 271-277.

waż sakrament pokuty i pojednania oprócz odpuszczenia grzechów ma również znaczenie wychowawcze, pedagogiczne i umiejętnie wykorzystany przyczynia się do podniesienia życia duchowego w całej parafii⁴⁹.

Wskazania duszpasterskie mimo, że nie powołują się na przepisy prawa powszechnego, to jednak są z nimi całkowicie zgodne.

Uświadamiając duszpasterzom błędne postępowanie, starają się przekazać odpowiednią argumentację i właściwie ustawić praktykę związaną z pierwszą spowiedzią dzieci. Kolejność przedstawiona przez dokument Konferencji Episkopatu Polski, a także nakazana przez prawo powszechne: najpierw spowiedź, potem pierwsza Komunia św., obowiązuje do dnia dzisiejszego.

1.4. Odpusty

Nauka o odpustach i ich praktyka znajduje swój fundament w Objawieniu Bożym. Objawienie poucza nas, że za grzechy następują kary, które są głądzone poprzez bóle, troski i dolegliwości tego życia, albo też przez kary oczyszczenia przyszłego. Praktykę odpustów zrodziło przekonanie, że Kościół przez aplikację wiernym zasług Chrystusa i świętych, może tych wiernych uwolnić od pozostałości grzechu. Darowanie kary doczesnej za grzechy już odpuszczone co do winy, zostało nazwane odpustem⁵⁰.

Kościół świadomy tych prawd od pierwszych wieków podejmował starania, aby przydzielić poszczególnym wiernym owoce odkupienia Syna Bożego i, aby sami wierni przyczyniali się do zbawienia swoich bliźnich. I tak wiadomo, że już św. Paweł Apostoł, opierając się na postanowieniu Jezusa „cokolwiek rozwiążecie na ziemi, będzie rozwiązane w niebie” (Mt 18,18), udzielił odpustu wykluczonemu z Kościoła kazirodcy, z uwagi na wielki jego żal, darowując mu w imię Chrystusa resztę pokuty i kary na tym oraz na tamtym świecie. Nie była to czynność sakramentalna, a tylko korzystanie z „prerogatyw amnestyjnych”, działanie jurydyczne, bo dotyczące w pierwszym rzędzie dziedziny sprawiedliwości⁵¹.

Sobór Trydencki korygując nadużycia w dziedzinie odpustów, opowiedział się za zachowaniem ich praktyki⁵².

⁴⁹ Tamżc, s. 275.

⁵⁰ R. Sobański, *Nowe normy o odpustach*, Wiadomości Diecezjalne 35/1967/ nr 5-7, s. 110-111.

⁵¹ *Pocztą Ojca Malachiasza*, Kraków 1971, t. I, s. 51.

⁵² Sess. XXV, *Decretum de indulgentiis*: COD, s. 772.

KPK 1917 regulował kwestie odpustów w kan. 911-936. Poważna reforma w tej dziedzinie nastąpiła w roku 1967, przez wydanie Konstytucji apostolskiej papieża Pawła VI (1963-1978) *Indulgentiarum doctrina*⁵³.

Konstytucja poucza, że odpust może być częściowy lub zupełny, w zależności od tego, czy uwalnia od kary doczesnej w części lub w całości⁵⁴.

Dokument zniósł podział odpustów na osobiste, rzeczowe i miejscowe⁵⁵. Wprowadzono możliwość zyskania odpustu w święto tytularne kościoła parafialnego, co dotychczas było udzielane jako przywilej. Dla jego uzyskania należy między innymi pobożnie nawiedzić taki kościół lub kaplicę, odmawiając przy tym modlitwy Ojcze nasz i Wierzę w Boga⁵⁶.

Konstytucja zniósła przepisy KPK 1917 i wcześniejszych zarządzeń, niezgodne z jej normami⁵⁷.

W rok po *Indulgentiarum doctrina* ukazał się *Enchiridion indulgentiarum*⁵⁸. Zawiera on zasady doktrynalne odnośnie odpustów, całość przepisów regulujących tę sprawę wraz z wyjaśnieniami, uwagami i komentarzami, a wreszcie – wykaz wszystkich odpustów. Jest to pewnego rodzaju „summa” nauki i praktyki Kościoła w dziedzinie odpustów⁵⁹.

Enchiridion stwierdza między innymi, że odpusty mogą być rozdzielane przez papieża, gdyż Chrystus powierzył mu szafowanie całym skarbem duchowym Kościoła, a także przez tych, którym zostało to wyraźnie udzielone przez prawo (KPK 1917 kan. 912). W Kurii Rzymskiej sprawami udzielania i korzystania z odpustów zajmuje się Penitencjaria Apostolska⁶⁰.

Dokument jest zbiorem autentycznym i ekskluzywnym, znosi wszelkie poprzednie nadania odpustów, które nie zostały w nim wymienione,

⁵³ Paulus VI, *Constitutio Apostolica „Indulgentiarum doctrina”*, 1.01.1967, AAS 57/1967/ s. 5-28.

⁵⁴ Tamże, nr 2.

⁵⁵ Tamże, nr 12; Osobistymi nazywano dotąd te odpusty, które można uzyskać dzięki samej czynności, bez żadnej relacji do miejsca czy rzeczy, natomiast rzeczowymi i miejscowymi, takie, których uzyskanie jest uwarunkowane przebywaniem w jakimś określonym miejscu, np. na cmentarzu, lub też posiadaniem oznaczonego przedmiotu, np. krzyżyka; Por. J. Dudziak, *Pojęcie i rodzaje odpustów oraz sposoby ich zyskiwania*, Alma Mater Tarnoviensis, Tarnów 1972, s. 144

⁵⁶ *Indulgentiarum doctrina*, dok. cyt., nr 15-16.

⁵⁷ R. Sobański, *Nowe normy o odpustach...*s. 112-115.

⁵⁸ *Enchiridion indulgentiarum. Normae et concessioniones*, wyd. 3, Libreria Editrice Vaticana 1986.

⁵⁹ A. Kołodziejczyk, *Dalsza reforma w dziedzinie odpustów – nowy „podręcznik odpustów”*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 22/1969/ s. 103-123.

⁶⁰ *Enchiridion indulgentiarum*, nr 8-9.

a także przepisy KPK 1917 i inne wydane przez Stolicę Apostolską, nie zawarte w normach o odpustach podanych na stronach 17-25 zbioru⁶¹.

Rok po Konstytucji Apostolskiej *Indulgentiarum doctrina* ukazała się *Instrukcja Biskupów Polskich o przepisach posoborowych o odpustach*⁶².

Instrukcja Konferencji Episkopatu powołując się na Konstytucję Ojca św. Pawła VI wyjaśnia, iż odpust wiąże się z niektórymi modlitwami, a także dziełami pobożności, miłości i pokuty. Za takie dzieła uchodzą te, które służą najskuteczniej zbawieniu dusz (np. nauczanie prawd wiary, odwiedzanie chorych, spełnianie dzieł miłosierdzia). Odpustem są także obdarzone ćwiczenia czysto duchowe.

Odpustu nie można uzyskać automatycznie, jego miara jest uzależniona od stopnia miłości z jaką spełnia się dzieła odpustowe, od ich wartości zadośćuczynnej. Odpusty można zawsze ofiarować za zmarłych.

W przypadku odpustów częściowych nie podaje się teraz ilości dni lub lat odpustu. Miara zyskanego odpustu zależy od żarliwości i miłości wykonującego dzieło z nim związane. Zasada ta odpowiada w pełni duchowi Soboru Watykańskiego II, odsłaniającego godność osoby ludzkiej, współpracującej z Bogiem nad swoim zbawieniem.

Kościół zmniejszył także liczbę odpustów zupełnych. Odpust zupełny można odtąd uzyskać tylko raz w ciągu dnia, natomiast częściowy więcej razy⁶³. Dla uzyskania zupełnego potrzebne jest:

- a) wykonanie dzieła obdarzonego odpustem,
- b) przystąpienie do spowiedzi i Komunii św.,
- c) odmówienie modlitwy według intencji Ojca św.⁶⁴,
- d) wymaga się też od wiernego, aby nie żywił żadnego przywiązania do grzechu, nawet powszedniego.

Jeżeli nie został spełniony któryś z powyższych warunków, odpust jest tylko częściowy⁶⁵.

Omawiana Instrukcja przypomina, że przystępując do spowiedzi jeden raz, można uzyskać więcej odpustów zupełnych, natomiast przez jedną Komunię i modlitwę w intencji papieża zyskuje się tylko jeden odpust zupełny.

⁶¹ J. R. Bar, *Nowy wykaz odpustów*, Prawo Kanoniczne 12/1969/ nr 3-4, s. 80.

⁶² *Instrukcja Biskupów Polskich o przepisach posoborowych o odpustach*, 25.01.1968, Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie 50/1968/ nr 4, s. 57-60

⁶³ Por. *Indulgentiarum doctrina*, nr 6, 18.

⁶⁴ Nic chodzi tutaj, jak to jest często wyjaśnianie przez duszpasterzy o modlitwę w intencji (czyli za Ojca św., lecz o jej odmówienie w intencji tych spraw, które polceca on modlitwom Ludu Bożego); J. Dudziak, *Pojęcie i rodzaje odpustów...*, s. 154.

⁶⁵ Por. *Indulgentiarum doctrina*, dok. cyt., nr 7.

W Dzień Zaduszny można zyskać odpust zupełny, który należy ofiarować za dusze przebywające w czyśćcu.

W kościołach parafialnych zyskuje się odpust zupełny w święto tytułu tego kościoła, a także w dniu 2 sierpnia w tzw. *odpust porcjunkuli*.

Dziełem przepisany dla uzyskania odpustu zupełnego, przywiązanego do kościoła lub kaplicy, jest pobożne ich nawiedzenie, w czasie którego trzeba odmówić „Ojcze nasz” i „Wierzę w Boga”, a także dowolną modlitwę w intencji Ojca św.

Wierni posługujący się poświęconymi przez kapłana przedmiotami religijnymi: krzyżem, koronką, szkaplerzem, medalikiem, otrzymują odpust cząstkowy. Jeżeli przedmioty te zostały poświęcone przez biskupa lub papieża, posługiwanie się nimi powoduje uzyskanie odpustu zupełnego w uroczystość Świętych Apostołów Piotra i Pawła. Odpustem zostaje obdarzona osoba pobożnie posługująca się poświęconym przedmiotem, nie wystarcza więc tylko noszenie przy sobie takiego przedmiotu. Chodzi o to, aby uwydatniło się tutaj osobiste zaangażowanie wiernego, będące podstawowym warunkiem każdego odpustu⁶⁶.

Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski zachęca gorąco duchowieństwo, aby przekazywało wiernym posoborową naukę o odpustach, by ci należycie je rozumieli i cenili. Dopełniają one bowiem w pewnym sensie nasze zbawienie, przybliżając Chrystusa i włączając w Jego zbawczą tajemnicę paschalną⁶⁷.

Dokument nie zawiera prawa dotyczącego odpustów, ustanowionego przez Konferencję Biskupów, ale przekazuje naukę na ich temat, zawartą w Konstytucji *Indulgentiarum doctrina*, równocześnie zachęcając wszystkich duszpasterzy w Polsce, aby tę naukę propagowali wśród swoich wiernych.

Sprawą zyskiwania odpustu zupełnego, związanego z obchodami w roku 1975 tzw. Roku Świętego zajmują się trzy dokumenty prymasa Polski. Pierwszy z nich to *Dekret*, wydany przez kard. Stefana Wyszyńskiego z dnia 17.11.1973.⁶⁸

Dekret informuje, że w związku z tym, iż Rok Święty ogłoszony przez Ojca św. Pawła VI, na mocy uchwały Konferencji Episkopatu Polski, będzie obchodzony w Polsce w roku 1974⁶⁹, na terenie kraju w ciągu

⁶⁶ J. Dudziak, *Pojęcie i rodzaje odpustów*, s. 150.

⁶⁷ *Instrukcja Biskupów Polskich o przepisach...*, pkt. 4.

⁶⁸ S. Wyszyński, *Dekret (dotyczący odpustu zupełnego z okazji Roku Świętego)*, 17.11.1973, N. 3125/73/P, Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej 29/1974/ nr 5, s. 107-108.

⁶⁹ Konferencja Episkopatu Polski została upoważniona do ustanowienia obchodów Roku Świętego w Polsce na rok 1974 Dekretem Penitencjarii Apostolskiej z dn. 24.09.1973 r., wydanym z polcenia papieża Pawła VI. Na dokument ten powołuje się *Dekret* prymasa.

całego roku jubileuszowego 1974 wszyscy wierni będą mogli uzyskać odpust zupełny.

Dla uzyskania tegoż odpustu, oprócz spełnienia zwyczajnych warunków⁷⁰, konieczny jest także udział w jubileuszowej pielgrzymce diecezjalnej lub parafialnej do kościoła katedralnego lub sanktuarium i udział w uroczystym wspólnym nabożeństwie jubileuszowym, albo grupowe (stanowe) nawiedzenie katedry lub wyznaczonego sanktuarium, połączone z nabożnym rozmyślaniem oraz odmówieniem (lub odśpiewaniem) modlitwy „Ojczy nasz” i „Wierzę w Boga”, a zakończone modlitwą do Matki Bożej.

Wierni, którzy na skutek choroby, albo innej poważnej przeszkody biorą udział w pielgrzymce jubileuszowej tylko w sposób duchowy, mogą również uzyskać odpust, jeżeli ofiarują swoje cierpienia Bogu i odmówią pobożnie powyższe modlitwy.

Dekret, za Penitencjarią Apostolską, wymienia przykładowo grupy osób, mogących uzyskać odpust zupełny z okazji Roku Świętego poprzez wzięcie udziału w pielgrzymce: domownicy, uczniowie szkół, wierni związani nauką, członkowie pobożnych stowarzyszeń.

Z powyższym *Dekretem* łączy się bezpośrednio następny dokument prymasa – *Indult na Rok Święty* z 22.02.1974 r.⁷¹.

Nawiązując do *Dekretu* z 1973 r. kard. Wyszyński ogłasza, że wierni, którzy indywidualnie nawiedzają świątynię jubileuszową, czyli katedrę lub wyznaczone sanktuarium, jeżeli z usprawiedliwionej przyczyny nie biorą udziału w jubileuszowej pielgrzymce diecezjalnej lub parafialnej albo grupowym nawiedzeniu któregoś z wyżej wymienionych kościołów, mogą także uzyskać odpust zupełny w Roku Świętym. Muszą jednak spełniać pozostałe warunki wymienione w *Dekrecie* z 1973 roku.

Obydwa omówione powyżej dokumenty przypominają więc warunki, potrzebne do uzyskania odpustu zupełnego zgodnie z przepisami prawa powszechnego. Jak już to zostało wcześniej przytoczone, aby uzyskać odpust zupełny należy wypełnić dzieło nakazane przez Kościół⁷², którym to, w przypadku wymienionym w dokumentach prymasa, jest nawiedzenie grupowe lub indywidualne określonych świątyni, a nawet ofiarowanie swoich cierpień Bogu.

⁷⁰ Chodzi o spowiedź, przyjęcie Komunii św., modlitwę w intencjach papieża, brak przywiązania do jakiegokolwiek grzechu.

⁷¹ S. Wyszyński, *Indult na Rok Święty*, 22.02.1974, N. 444/74/P, Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej 29/1974/ nr 5, s. 109.

⁷² *Indulgentiarum doctrina*, nr 16.

Trzecim dokumentem prymasa kard. S. Wyszyńskiego, traktującym o odpuście zupełnym związanym z Rokiem Świętym jest *Oświadczenie o możliwości zyskania łask Roku Świętego 1975*⁷³.

Jubileuszowy Rok Święty, w którym oddaje się Chrystusowi – Zbawicielowi, Nauczycielowi i Dawcy łaski uroczysty hołd, był z woli Ojca św. Pawła VI przeżywany w 1974 roku poza Rzymem w poszczególnych diecezjach. W roku 1975 będzie obchodzone także w samym „Wiecznym Mieście” pod hasłem odnowy i pojednania z Bogiem i z ludźmi. Do Rzymu z całego świata zaczną podążać rzesze pielgrzymów, aby uzyskać łaski jubileuszowe, głównym bowiem warunkiem otrzymania odpustu jubileuszowego w tej drugiej części Roku Świętego jest udział w Pielgrzymce do Rzymu.

Ponieważ jednak nie dla wszystkich jest to możliwe, Ojciec św., przychyłając się do przedłożonych próśb podjął następującą decyzję:⁷⁴ wierni, którzy nie mogą fizycznie wziąć udziału w pielgrzymce do Rzymu z powodu jakiegokolwiek trudności lub przeszkody, mają możliwość uzyskania odpustu jubileuszowego po wypełnieniu zwyczajnych warunków z nim związanych, a także po odmówieniu modlitw „Ojcze nasz”, „Zdrowaś Maryjo”, „Wierzę w Boga”, ofiarowaniu swoich cierpień Bogu i pobożnym rozmyślaniu oraz duchowym udziale w konkretnej pielgrzymce do Rzymu – stanowej lub narodowej albo międzynarodowej (znanej z radia, prasy lub telewizji) – czyli łączenie się myślą z określonymi pielgrzymami w Rzymie.

Odpust jubileuszowy można zyskać poza „Wiecznym Miastem” jeden raz w czasie pobytu danej grupy pielgrzymkowej w Rzymie: indywidualnie (osobiście łącząc się duchowo z pielgrzymką), albo zbiorowo (np. na zorganizowanym w parafii nabożeństwie).

Mówiąc o odpuście jubileuszowym, dokument prymasa ma oczywiście na myśli odpust zupełny, taki sam jaki można było uzyskać rok wcześniej.

Oświadczenie nie stanowi jak widać nowego, odrębnego prawa dla Kościoła w Polsce, a jedynie informuje o postanowieniach papieża Pawła VI, dotyczących także wiernych żyjących w naszym kraju.

---

⁷³ S. Wyszyński, *Oświadczenie prymasa Polski o możliwości zyskania łask Roku Świętego 1975*. N 560/75/P, Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej 30/1975/ nr 5, s. 102-103. Oświadczenie ukazało się w powyższym periodyku bez daty jego wydania.

⁷⁴ Cfr. *Litt. Ap. „Apostolorum Limina”*, 23.05.1974, AAS 64/1974/, s. 289

Na zakończenie wypada dodać, że obecnie obowiązujący KPK 1983 nie zawiera całego aktualnego prawa o odpustach, a tylko streszcza w kanonach 992-997 to, co zostało podane w Konstytucji apostolskiej *Indulgentiarum doctrina* papieża Pawła VI i w *Enchiridion indulgentiarum*. Ta ostatnia pozycja została opublikowana po raz trzeci w 1986 r.

2. Namaszczenie chorych

Przez sakrament namaszczenia chorych Kościół poleca te osoby cierpiącemu i uwielbionemu Panu, aby ich podźwignął i zbawił, zachęcając równocześnie, by łącząc się dobrowolnie z męką i śmiercią Chrystusa przysparzali dobra Ludowi Bożemu (KK 11). KPK 1917 omawiał sakrament namaszczenia chorych w kan. 937-947, W 1972 r. papież Paweł VI wydał Konstytucję apostolską *Sacrum Unctionem Infirmorum*⁷⁵, zatwierdzającą nowe obrzędy sakramentu namaszczenia chorych⁷⁶, równocześnie zmieniając i odwołując obowiązujące do tej pory przepisy kanoniczne i liturgiczne, nie dające pogodzić się z normami zawartymi w tych obrzędach⁷⁷.

2.1. Przygotowanie do przyjęcia sakramentu namaszczenia chorych

Sakrament namaszczenia chorych, podobnie jak pozostałe, z reguły powinien być przyjmowany po odpowiednim przygotowaniu. Mówią o tym *Uwagi wstępne* do nowego Obrzędu namaszczenia chorych dodając, że kapłani, a szczególnie proboszczowie i ich współpracownicy oraz ci, którym została powierzona opieka nad chorymi lub starszymi, winni pamiętać, że ich obowiązkiem jest nawiedzanie chorych i otaczanie takich osób czułą miłością. Szczególnie z okazji szafowania sakramentów mają wzmacniać nadzieję u chorych oraz starszych, a także potęgować ich wiarę w Chrystusa cierpiącego i uwielbionego, aby niosąc pociechę podnosić wierzących na duchu, kierując uwagę ku rzeczom pozaziemskim⁷⁸.

⁷⁵ Paulus VI, *Constitutio apostolica „Sacrum Unctionem Infirmorum”*, 30.11.1972, AAS 65/1973/, s. 5-7.

⁷⁶ *Rituale Romanum ex decreto sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum, Ordo Unctionis Infirmorum eorumque Pastoralis Curae, editio typica*, Typis Polyglottis Vaticanis 1972.

⁷⁷ Tamże, s. 10-11

⁷⁸ *Sakramenty chorych – obrzędy i duszpasterstwo. Uwagi wstępne*, nr 35, Katowice 1978.

Spośród dokumentów wydanych przez Konferencję Episkopatu Polski i prymasa tylko dwa zajmują się sakramentem namaszczenia chorych. Pierwszym z nich są omawiane już kilkakrotnie wcześniej *Wskazania duszpasterskie Episkopatu o nabożeństwach*, z 1972 r. Według tego dokumentu coraz częściej można spotkać się z przypadkami, że parafianie umierają bez przyjęcia sakramentu chorych. Czasami wina za taki stan leży po stronie duszpasterzy. Trzeba więc pouczać wiernych, zwłaszcza z ambony, aby zawczasu wzywali kapłana do osoby chorej, by ten zdążył ją namaścić⁷⁹.

Duszpasterze mają więc obowiązek pogłębiać wiedzę o sakramencie chorych u swoich parafian, tę wiedzę, która jest potrzebna później do należytego praktykowania życia chrześcijańskiego, łączącego się zawsze z odpowiednim uczestnictwem w sakramentach św.

Problematykę przygotowania do sakramentu namaszczenia chorych porusza także Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski, nosząca tytuł *Słowo biskupów do duchowieństwa z okazji nowej księgi liturgicznej: Sakrament chorych*. z 1979 r.⁸⁰. Instrukcja zwraca najpierw uwagę na fakt otrzymania przez Kościół w Polsce nowej księgi liturgicznej w języku ojczystym: *Sakrament chorych – Obrzędy Duszpasterskie*. Księga została przygotowana przez Świętą Kongregację Sakramentów i Kultu Bożego, zgodnie z zaleceniami soborowej Konstytucji o św. Liturgii (KL 73-75). Nowe obrzędy zaczynają obowiązywać od Wielkanocy 6.04.1980 r.

Myślą przewodnią odnowy obrzędu sakramentu chorych jest takie ukierunkowanie duszpasterskiego posługiwania chorym, by otrzymali oni, na ile to możliwe, to wszystko, z czego ich zdrowi bracia i siostry korzystają w ramach duszpasterstwa zwyczajnego gromadząc się w kościele parafialnym. Osoby dotknięte chorobą nie mogą czuć się osamotnione, lecz mają być świadome i doświadczać praktycznie, że za pośrednictwem duszpasterza i najbliższego otoczenia są w łączności z Chrystusem obecnym w Kościele. Opieka duszpasterska nad chorymi ma ożywiać u wiernych świadomość, że jako członkowie Mistycznego Ciała Chrystusa nie

⁷⁹ *Wskazania duszpasterskie Episkopatu Polski o nabożeństwach...*, s. 276.

⁸⁰ Instrukcja. *Słowo biskupów do duchowieństwa z okazji nowej księgi liturgicznej: Sakramenty chorych*. 14.12.1979, *Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie* 70/1980/ nr 2, s. 41-45; Wprowadza ona do użytku nową księgę *Sakramenty chorych – Obrzędy i duszpasterstwo*, bazując na przepisach prawnych *Uwag wstępnych Ordo unctionis infirmorum*. Poniczaj przepisy te są zgodne z normami KPK 1983, a w niektórych miejscach nawet się uzupełniają, Instrukcja pozostaje nadal aktualna.

utracili wartości, w stanie choroby są Jezusowi szczególnie bliscy, choroba zaś i cierpienie łączone z Chrystusem cierpiącym i uwielbionym przynoszą zbawcze owoce dla Kościoła i świata, czyniąc chorych dojrzalszymi do przejścia do Domu Ojca⁸¹.

Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski poleca, aby w parafiach, w ramach duszpasterstwa obłożnie chorych, wprowadzać praktykę regularnych odwiedzin takich osób. W zakres tychże odwiedzin powinny wejść również osoby starsze, które chociaż nie są obłożnie chore, nie korzystają już ze zwyczajnego duszpasterstwa zdrowych parafian. Mają one jednak prawo do posługi duszpasterskiej, podobnie jak obłożnie chorzy. Pomocą w odwiedzinach chorych służą siostry zakonne, osoby świeckie, kapłani emeryci i rezydenci. Różnorodne formy odwiedzin duszpasterskich mogą przyczyniać się do tego, że obecność kapłana przestanie się kojarzyć z bliską śmiercią, natomiast częste odwiedziny ułatwią duszpasterzowi wybranie odpowiedniego czasu na udzielenie sakramentu namaszczenia chorych⁸².

Doświadczenie uczy, że postawa chorego wobec omawianego sakramentu wiąże się ściśle z całością życia religijnego. Tak więc chorzy, często przystępujący do Komunii św. nie mają trudności z przyjmowaniem namaszczenia. Ci natomiast, którzy zaniedbują spowiedź i Eucharystię, z niechęcią odnoszą się także do namaszczenia chorych. Takim chorym trzeba najpierw dopomóc w odbudowaniu ich życia religijnego i doprowadzić do prawdziwego nawrócenia.

Jeżeli udziela się sakramentu namaszczenia chorych w obecności wspólnoty parafialnej większej liczbie przyjmujących, to aby taka uroczystość przyniosła odpowiednie owoce, należy przeprowadzić stosowną katechezę dla wszystkich zebranych. Również w katechezie ogólnej i rodzinnej trzeba pouczać, że namaszczenie chorych nie jest sakramentem już umierających, a chrześcijanie powinni go przyjmować w każdej niebezpiecznej chorobie i starości. Trzeba szczególnie akcentować możliwość przystępowania do tego sakramentu ludzi w podeszłym wieku, choćby nie występowały u nich objawy choroby, a także przez chodzących, ale poważnie chorych (np. mających wadę serca itp.).

W związku z tym, że wielu wiernych w ostatnich czasach dużo podróżuje, wypada zachęcać ich do noszenia symbolu religijnego (np. medalika, krzyżyka), który w razie wypadku byłby znakiem ich przynależności

---

⁸¹ Tamże, s. 42.

⁸² Tamże, pkt. 3.

do Kościoła i tym samym ułatwiał orientację kapłanom. Godny rozpowszechnienia jest także zwyczaj noszenia przy sobie przez kierowcę kartki lub tabliczki z prośbą o wezwanie do nich kapłana w razie wypadku. Kapłani podróżujący powinni zawsze mieć ze sobą oleje potrzebne do namaszczenia chorych⁸³.

3.2. *Sprawowanie sakramentu namaszczenia chorych*

Zarówno KPK 1917 w kan. 944, jak i *Uwagi wstępne* do Obrzędu namaszczenia chorych podkreślają, że należy dołożyć wszelkich starań i pilności, aby chorzy przyjmowali sakrament namaszczenia, gdy znajdują się jeszcze w pełni władz umysłowych. Wolno jednak udzielać go chorym, którzy wprawdzie stracili przytomność lub używanie rozumu, ale jako wierzący najprawdopodobniej prosiliby o ten sakrament, gdyby mieli świadomość umysłu⁸⁴.

Omawiana wcześniej Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski, wydana z okazji ukazania się księgi liturgicznej dotyczącej sakramentu chorych stwierdza, iż wiele racji przemawia za tym, aby wierni, którzy udają się na leczenie do szpitala, przyjęli sakramenty św. jeszcze przed wyjazdem z domu. Niejednokrotnie bowiem kapłan ma później utrudniony dostęp do chorego, a przebywanie we wspólnej sali szpitalnej z innymi pacjentami może budzić u chorego skrepowanie. Stąd też trzeba wyjaśniać te trudności zarówno chorym, jak też ich rodzinom, zachęcając do przyjmowania sakramentów (także namaszczenia chorych) przed podaniem się poważniejszemu leczeniu szpitalnemu⁸⁵.

Należy podtrzymywać zwyczaj gromadzenia się wiernych wokół chorego przyjmującego sakramenty św⁸⁶.

Instrukcja jest zgodna z obecnie obowiązującym prawem powszechnym. KPK 1983 nakazuje bowiem wszystkim duszpasterzom, a także osobom bliskim chorych starać się, aby chorzy zostali pokrzepieni tym sakramentem w odpowiednim czasie (kan. 1001).

Odpowiedni czas udzielania namaszczenia to początek choroby lub starości, powodujący niebezpieczeństwo śmierci wiernego (a nie koniec

---

⁸³ Tamże, pkt 4 a-b, 4f.

⁸⁴ *Sakramenty chorych – obrzędy i duszpasterstwo*. Uwagi wstępne. Katowice 1978, nr 14.

⁸⁵ *Instrukcja. Słowo biskupów do duchowieństwa...*, pkt 4, c.

⁸⁶ Tamże, pkt. 4 d.

tej choroby lub starości, jak tego wymagał kan. 944 KPK 1917. Obowiązek czuwania, aby chory przyjął sakrament namaszczenia w odpowiednim czasie spoczywa przede wszystkim na nim samym, kiedy jednak nie wykazuje on należytej pilności, winni o to zadbać duszpasterz chorego oraz jego bliscy, a więc nie tylko krewni⁸⁷.

Zakończenie

Sakramenty uzdrowienia pełnią bardzo istotną rolę w życiu religijnym wiernych. Uwidacznia to między innymi duże nimi zainteresowanie prawodawcy powszechnego jak i prawodawców partykularnych. W naszym kraju znalazło ono oddźwięk w dokumentach prawnych dotyczących sakramentu pokuty i pojednania, tworzonych przez Konferencję Episkopatu Polski i prymasa kard. Stefana Wyszyńskiego, a także związanych z namaszczeniem chorych, których autorem był pierwszy z wymienionych prawodawców.

Wydawanie omówionych w artykule dokumentów wiązało się przede wszystkim z wprowadzeniem w życie zmian odnowy soborowej (np. powstaniem posoborowych obrzędów namaszczenia chorych, reformą praktyki uzyskiwania odpustów), a także ważnymi wydarzeniami w życiu Kościoła w Polsce (obchodami Milenium i Roku św.)

Warto też zauważyć, iż żaden z dokumentów nie ukazał się po wejściu w życie w 1983 roku Kodeksu prawa kanonicznego papieża Jana Pawła II, chociaż kodeks ten (podobnie jak wcześniejsze prawodawstwo posoborowe) dał możliwość wprowadzenia pewnych zmian i modyfikacji prawa powszechnego przez Konferencje Biskupów.

The legislation of the Conference Episcopate of Poland and the Primate in the scope of the sacraments Restoration

Two sacraments Restoration – the Penance and the Anointing of the Sick are very difficult for the life of the Church. This article shows the legislation of the Conference Episcopate of Poland and polish primate cardinal Stefan Wyszyński in the scope of those sacraments. The Conference Episcopate is legislator in the particular Church from Council Vatican II, the primate of our country cardinal Wyszyński on the base extraordinary licenses form the pope Pius XII.

---

⁸⁷ P. Hemperek, *Sakrament namaszczenia chorych*, w: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r., Nauczycielskie zadanie Kościoła. Uświęcając zadanie Kościoła*, t. III, Lublin 1986, s. 178.